

Bijlage E Achtergrondinformatie eenzaamheidsmeting

Een jaar met corona

Ontwikkelingen in de maatschappelijke gevolgen van corona

Mirjam de Klerk
Martin Olsthoorn
Inger Plaisier
Joep Schaper
Fieke Wagemans (red.)

Sociaal en Cultureel Planbureau
Den Haag, maart 2021

Bijlage E Achtergrondinformatie eenzaamheidsmeting

Het Sociaal en Cultureel Plan Bureau (SCP) publiceert regelmatig over eenzaamheid, een belangrijke indicator van de kwaliteit van leven van burgers. Ook in de coronaperiode is eenzaamheid regelmatig gemeten. Het SCP rapporteerde daarover in september 2020 (De Klerk et al. 2020).

Hierbij maakte het SCP gebruik van een enquête die in juli werd afgenomen onder 2207 Nederlanders die deel uitmaken van het LISS-panel (Langlopende Internet Studies voor de Sociale wetenschappen) van CentERdata (Tilburg University).¹

Deze vragenlijst (die in oktober/november 2020 werd herhaald) ging in op diverse thema's omtrent het leven in de coronaperiode en de beleving daarvan. Daarnaast werd gebruikgemaakt van gegevens over eenzaamheid die jaarlijks in een reguliere meting onder de panelleden van het LISS worden verzameld. Zowel in de reguliere meting van het LISS als in onze eigen vragenlijsten zijn mensen bevraagd over hun eenzaamheidsgevoelens aan de hand van de De Jong-Gierveld-eenzaamheidsschaal, een gevalideerd meetinstrument om sociale en emotionele eenzaamheid te meten.² In onze eigen meting van juli 2020 bleek de eenzaamheid aanzienlijk hoger te zijn dan in de reguliere meting van oktober/november 2019 (De Klerk et al. 2020). In onze eigen meting van oktober/november 2020 zagen we nog steeds deze verhoogde eenzaamheid (niet gepubliceerd). Echter, in de reguliere oktober/novembermeting van 2020 was de gemeten eenzaamheid een stuk lager – en slechts iets verhoogd ten opzichte van oktober/november 2019. Dit was tegen de verwachting in. Immers, in oktober/november 2020 waren de maatregelen van *social distancing* juist weer aangescherpt vanwege de oplopende bestemmingen. Dit deed de vraag rijzen of dit patroon aan verschillen tussen de vragenlijsten te wijten was.³ Hoewel we het niet met zekerheid weten, zijn er wel redenen om aan te nemen dat dit het geval is. Het belangrijkste verschil is dat de eenzaamheidsvraag in de SCP-metingen van juli en oktober/november te midden stond van andere vragen die direct betrekking hadden op corona(crisis/maatregelen), zoals besmetting met het coronavirus, de lockdown, social distancing, angst voor verlies van werk enzovoort. In de reguliere metingen van oktober/november 2019 en 2020 stond de eenzaamheidsvraag daarentegen tussen vragen over sociale contacten; deelname aan verenigingen, vrijwilligerswerk vrijetijdsbesteding enzovoort. Het kan dus zijn dat respondenten de vraag vanuit een heel andere mindset hebben beantwoord, wat hoogstwaarschijnlijk invloed heeft gehad op de uitkomsten.⁴

We hebben er om deze reden voor gekozen om de uitkomsten van de metingen niet naast elkaar te presenteren en in dit rapport alleen de eenzaamheidscijfers van de reguliere metingen met elkaar te vergelijken (oktober/november 2015-2019 en oktober/november 2020). Dit heeft als consequentie dat we in dit rapport concluderen dat de toename in eenzaamheid, ondanks corona, vrij beperkt is geweest, terwijl we eerder spraken over een grote toename.⁵

---

¹ Meer informatie over deze dataverzameling is te vinden op de SCP-website: <https://www.scp.nl/over-scp/data-en-methoden/onderzoeksbeschrijvingen/maatschappelijke-effecten-van-corona-mec>.

² Respondenten gaven aan in hoeverre de volgende zes stellingen op hen van toepassing waren, op basis van hoe zij zich op dat moment voelden: 'Ik voel me in de steek gelaten'; 'Ik mis mensen om me heen'; 'Ik ervaar een leegte om me heen'; 'Er zijn genoeg mensen op wie ik in geval van narigheid kan terugvallen'; 'Ik heb veel mensen op wie ik volledig kan vertrouwen'; en 'Er zijn voldoende mensen met wie ik me nauw verbonden voel'. Iemand wordt gecategoriseerd als sterk eenzaam als er op vijf of zes stellingen geantwoord wordt met een indicatie van eenzaamheid, en als matig eenzaam als dat op en twee, drie of vier stellingen het geval is. De eerste drie items zijn indicatoren van emotionele eenzaamheid, de overige drie van sociale eenzaamheid.

³ Bekend als het *problem of intra-individual measurement invariance* (Adolf et al. 2014).

⁴ Een aanvullende robuustheidsanalyse bevestigt deze interpretatie. We draaiden de eenzaamheidscijfers (gewogen) uit voor respondenten die zowel aan de MEC-meting van oktober 2020 als aan de reguliere LISS-meting in oktober/november 2020 hadden meegedaan. De gemiddelde score voor ernst van de eenzaamheid en emotionele eenzaamheid voor alle leeftijdsgroepen lag significant hoger in de MEC-meting dan in de LISS-meting. Voor sociale eenzaamheid was er geen verschil.

⁵ In de septemberrapportage werd bovendien te weinig rekening gehouden met het feit dat er sprake was van een personensteekproef (die relatief veel alleenstaanden bevat) en geen huishoudenssteekproef.

Literatuur

- Adolf, Janne, Noémi K. Schuurman, Peter Borkenau, Denny Borsboom en Conor V. Dolan (2014). Measurement invariance within and between individuals: A distinct problem in testing the equivalence of intra-and inter-individual model structures. In: *Frontiers in psychology*, jg. 5, p. 883.
- Klerk, Mirjam de, Inger Plaisier, Fieke Wagemans, m.m.v. Jurjen Iedema, Edith Josten en Joep Schaper (2020). *Welbevinden ten tijde van corona. Eerste bevindingen op basis van een bevolkingsenquête uit juli 2020*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.